

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Мартиненко Олена Олександрівна

УДК 316,346,32-053,6-057,875:379,8](043,3)

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ**

спеціальності 231 – «Соціальна робота»

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи

за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

Миколаїв – 2019

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент б.в.з.

ФАЙЧУК Олена Леонідівна

Чорноморський національний
університет імені Петра Могили

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат наук з державного
управління, в.о. доцента

КОЗЛОВА Людмила Василівна

Чорноморський національний
університет імені Петра Могили.

Захист відбудеться 27 лютого 2018 року о 10.00 на засіданні кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В сучасних соціально-економічних умовах розвитку нашої держави проблема організація дозвілля молоді стоїть досить гостро, особливо щодо дозвілля студентської молоді. Адже, хоча студенти і проводять багато часу в навчальному закладі, все ж основна частина дня в них вільна. Дозвілля є одним із основних чинників соціалізації молоді людини та розвитку гармонійної особистості. Воно дає можливість сучасному студенту розвивати багато сторін своєї особистості. Це вимагає особливого підходу до процесу організації дозвілля з позицій життєвого завдання особистості, її покликання.

Проведення вільного часу студентською молоддю значно відрізняється від дозвілля дорослих людей. Перш за все, через їхні специфічні духовні й фізичні потреби, властиві їм соціально-психологічні особливості (підвищена емоційність, фізична рухливість, динамічна зміна настроїв, глядацька та інтелектуальна сприйнятливості тощо). Невдала організація вільного часу може призвести до пошуків негативних, асоціальних, шкідливих занять, є сприятливим ґрунтом для девіації та поступової духовно-соціальної деградації особистості.

Дозвіллевий потенціал все настійніше привертає увагу науковців (А.Браун, М.Доуел, О.Мюллендер, Ш.Рамон, Д.Уорд, С.Шадлоу та ін.). Вони розкривають вплив дозвілля на організацію соціальних служб, їх діяльність. Обґрунтування принципів дозвіллевої діяльності та виявлення його педагогічного потенціалу представлено в роботах О.Гончарова, І. Зязюна, О.Копієвської, В.Кірсанова, О.Олексюк та ін. Аналіз наукової літератури показав, що, незважаючи на наявність численних робіт, в яких досліджуються питання дозвіллевої діяльності ще не набула системного й обґрунтованого висвітлення проблема організації дозвілля студентської молоді з точки зору її впливу на ефективність навчально-виховного процесу.

Актуальність описаної проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми магістерського дослідження:

«Організація дозвілля студентської молоді як умова підвищення ефективності навчально-виховного процесу».

Об'єкт дослідження – дозвілля студентської молоді, як соціально-педагогічний феномен.

Предметом дослідження є процес організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб на основі теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки розробити рекомендації щодо організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Досягнення поставленої мети передбачало постановку та вирішення таких **завдань**:

- розкрити сутність дозвілля студентської молоді;
- проаналізувати специфіку та форми проведення дозвілля студентською молоддю;
- на основі експериментального дослідження надати рекомендації щодо організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Методи дослідження. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. В ході написання роботи використовувались методи: *теоретичні* (для визначення сутності та специфіки дозвілля студентської молоді): аналіз літератури, узагальнення, порівняння, систематизація; *емпіричні*: спостереження, анкетування, аналіз документів тощо; *статистичні методи обробки емпіричних даних*: порівняння та узагальнення результатів дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення роботи полягає в тому, що: *обґрунтовано* рекомендації щодо організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу; *уточнено* зміст поняття «дозвілля студентської молоді», специфіку його проведення;

подальшого розвитку потребують питання вивчення впливу дозвілля на навчально-виховну діяльність студентів.

Практична значущість результатів дослідження. Результати проведеного дослідження можна використовувати під час підготовки до лекцій, семінарів, конференцій, написання наукових статей, теми яких так чи інакше торкаються питань дозвілля студентів та його впливу на навчальну діяльність.

Експериментальною базою дослідження став Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Дослідження проводилося в Інституті державного управління (спеціальність «Соціальна робота»).

Апробація результатів дослідження здійснювалась через публікацію матеріалів магістерської роботи. Основні положення, висновки науково-педагогічного пошуку доповідались на засіданні науково-практичної Міжнародної конференції «Ольвійський форум – 2018: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв) та наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-світи» в рамках Всеукраїнської науково-практичної конференції «Могилянські читання – 2018. Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, 2018).

Публікації. Основні положення й висновки магістерської роботи висвітлено в 1 одноосібній публікації автора у молодіжному науковому журналі Студентські наукові студії. – Миколаїв: вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – Вип. 35 (79).

Структура роботи. Робота складається із вступу, 2-х розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (44 найменування). Загальний обсяг роботи становить 84 сторінок, із них - 62 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми магістерської роботи, представлено мету і завдання, визначено об'єкт та предмет, сформульовано методологію дослідження, показано теоретичну і практичну значущість отриманих результатів, апробацію результатів.

У першому розділі **«Теоретичні засади дослідження дозвілля студентської молоді»** було розглянуто по-перше наукові підходи до визначення сутності дозвілля студентської молоді; по-друге специфіку та форми проведення дозвілля студентською молоддю; по-третє проаналізовано практичний досвід організації дозвілля студентської молоді.

З'ясовано, що дозвілля – частина вільного (позаробочого) часу, яка залишається у людини після виконання не прикладних непрофесійних обов'язків (пересування на роботу і з неї, вживання їжі та інші види побутового самообслуговування). Вчені, вивчаючи проблему дозвілля для студентської молоді, визначають, що дозвілля в молоді відіграє значну роль в їх житті і суттєво відрізняється від того, що стосується дорослих людей через ряд особливостей, включаючи активну соціальну мобільність.

Нині існують безліч способів проведення вільного часу як активного так і пасивного. Розглядаючи досвід зарубіжних країн, можна відмітити, що саме там практика організації дозвілля молоді представлена більш ґрунтовно ніж в нашій країні. Існують багато закладів, гуртків, братств для активного та всебічного розвитку молоді людини. Проблема молодіжного дозвілля в Україні полягає в тому, щоб культурно використати вільний час, перетворити його на час інтенсивного духовного зростання особистості, підготовку її до творчої та високоінтелектуальної діяльності.

Вирішення проблеми дозвілля перебуває на позиціях підвищення рівня духовності потреб самої молоді і організації таких видів дозвілля, які стимулювали б особистість до всебічного розвитку, опанування цінностей духовної культури людства. На сьогоднішній день дуже важливою є не лише наявність самого дозвілля – ґрунтовного і повноцінного – велику вагу має

культура дозвілля, те, наскільки студент може організувати свою дозвільну діяльність з найбільшою користю для себе і для оточуючих.

У другому розділі **«Експериментальне дослідження з організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу»** було описано по-перше організацію експериментального дослідження; по-друге зміст та аналіз результатів експериментального дослідження з організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу; по-третє рекомендації щодо організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Експериментальне дослідження щодо організації дозвілля студентів було проведено серед студентів II курсу спеціальності «Соціальна робота» і передбачало три етапи: підготовчий, основний та заключний. Під час основного етапу було відібрано діагностичні методики: анкета, розроблена автором дослідження, методика Т. І. Ільїної «Вивчення мотивації навчання у виші» та здійснювалась оцінка результатів сесії учасників експерименту.

У результаті проведення діагностичного дослідження було встановлено, що оцінки різних аспектів проблеми мають такі особливості: кількість вільного часу у більшості студентів не велика, приблизно 2-3 години на добу, половина респондентів проводить вільний час вдома перед телевізором, комп'ютером, мало читають, більшість студентів рідко відвідує театри, кінотеатри, музеї, виставки тощо; влітку половина респондентів надає перевагу пасивному відпочинку на сонці біля моря; жодний респондент не піде в бібліотеку, якщо у нього з'явиться вільна хвилина; також переважна частина опитуваних просто гуляє з товаришами.

Основна частина експерименту передбачала розробку та реалізацію програми заходів з організації дозвілля студентської молоді. Зокрема студентам було запропоновано: взяти участь у лекції та тренінгу, присвяченим проблемі правильній організації дозвілля і його впливу на навчально-виховну діяльність; відвідати театр та музеї, виставки живопису.

Після реалізації запропонованих заходів було проведено повторне опитування, яке продемонструвало позитивну динаміку у навчально-виховній діяльності учасників експериментального дослідження: покращився середній бал, змінився тип мотивації навчання у університеті з орієнтації отримати диплом на набуття знань та оволодіння професією, студенти зрозуміли важливість дозвілля, набули навичок його раціональної організації.

Також були розроблені рекомендації щодо покращення процесу організації дозвілля сучасної молоді: створити інформаційно-просвітницькі гранти та програми, щоб молодіжні громадські організації мали змогу інформувати громадськість щодо своїх заходів, функцій та діяльності; задіяти студентське самоврядування до співпраці з місцевим для подальшого розвитку та підтримки молодіжної політики в місті Миколаїв; заохочувати молодь до активного проведення дозвілля; організовувати різноманітні спільні походи до кіно, театру, музеїв, парків тощо; проводити спортивні змагання та акції, присвячені проблемам здорового способу життя та інше.

ВИСНОВКИ

Науковий аналіз досліджуваної проблеми та результатів проведеної експериментальної роботи діє підстави зробити такі висновки:

1. Визначено теоретичні аспекти понять «дозвілля» і «дозвілля студентської молоді». Дозвілля – частина вільного (позаробочого) часу, яка залишається у людини після виконання не прикладних непрофесійних обов'язків (пересування на роботу із неї, вживання їжі та інші види побутового самообслуговування). Діяльність, що входить в сферу дозвілля умовно можна розділити на декілька взаємно пов'язаних груп. До першої з них відноситься навчання, самонавчання в широкому розумінні цього слова, тобто різні форми індивідуального і колективного освоєння культури:

відвідування публічно-видовищних заходів і музеїв, читання книг і періодичних видань, прослуховування радіо, перегляд телевізійних передач.

Другу найбільш інтенсивно розвинену групу в структурі дозвілля представляють різні форми любительської і суспільної діяльності: самодіяльність і захоплення, фізична культура і спорт, туризм, екскурсії. Важливе місце в сфері дозвілля займає спілкування з іншими людьми: розваги з дітьми, дружні зустрічі (вдома, в кафе, на вечірках, відпочинку). Частина дозвілля витрачається на пасивний відпочинок. Суспільство веде боротьбу за витіснення із сфери дозвілля різних проявів «антикультури» (алкоголізму, наркоманії, антинародної думки)

На способи проведення дозвілля молоді впливають і психологічні особливості віку. Як відзначають психологи, поведження молоді зумовлене не тільки її суспільним становищем, але й вразливістю, психічною рухливістю й збудливістю, інтелектуальною мобільністю, перевагою емоцій над розумом.

2. Проаналізовано особливості і форми відпочинку студентів. Вільний час залучає студентів до нерегулярності, можливості поєднувати в собі різні види діяльності: розважальні, творчі. Діапазон інтересів молоді не обмежується навчанням, але також поширюється на мистецтво, спорт, розвиток їх творчих здібностей та організацію їх особистого життя. Хоча існує безліч форм дозвілля, всі вони виконують певні функції: компенсаційні, творчої реалізації, розвитку особистісних якостей, функції спілкування. Виконання цих функцій має першорядне значення в процесі створення умов, необхідних для розвитку і саморозвитку особистості.

Характерною рисою молодіжного дозвілля останнього десятиріччя стало яскраво виявлене прагнення молодих людей до психологічного комфорту в спілкуванні, бажання набути певних навичок спілкування з людьми різного соціально-психологічного плану. Тяжіння до спілкування з однолітками пояснюється потребою молоді в емоційних контактах. Серед загальних тенденцій, характерних для студентської молоді, в області

дозвілля, можна виділити наступні: підвищення цінності культурно-рекреаційної діяльності як сфері самовираження і самоактуалізації хлопчиків і дівчаток; зміцнення поведінкової і нормативної автономії молоді у вільний час, збільшення конфліктного характеру культурно-історичних відносин між старшими і молодшими поколіннями; домінування культурних і споживчих типів і форм використання вільного часу; посилення інтернаціоналізації змісту і форм проведення часу; розширення інноваційних процесів у культурно-дозвільній діяльності, зростання критичного відношення до традиційних форм і змісту вільного часу; зростання позаконституційних форм використання вільного часу; розширення діапазону культурно-дозвільної діяльності та її інтенсифікація; стихійно-груповий характер використання вільного часу тощо.

Дієвою формою організації дозвілля студентської молоді є гуртки та об'єднання за інтересами, фізкультура і спорт, які забезпечують не тільки здоров'я, нормальний фізичний розвиток, але і уміння володіти собою, своїм тілом.

3. Експериментальне дослідження щодо організації дозвілля студентів було проведено серед студентів II курсу спеціальності «Соціальна робота» і передбачало три етапи: підготовчий, основний та заключний. Під час основного етапу було відібрано діагностичні методики: анкета, розроблена автором дослідження, методика Т. І. Ільїної «Вивчення мотивації навчання у виші» та здійснювалась оцінка результатів сесії учасників експерименту.

У результаті проведення діагностичного дослідження було встановлено, що оцінки різних аспектів проблеми мають такі особливості: кількість вільного часу у більшості студентів не велика, приблизно 2-3 години на добу, половина респондентів проводить вільний час вдома перед телевізором, комп'ютером, мало читають, більшість студентів рідко відвідує театри, кінотеатри, музеї, виставки тощо; влітку половина респондентів надає перевагу пасивному відпочинку на сонці біля моря; жодний респондент

не піде в бібліотеку, якщо у нього з'явиться вільна хвилина; також переважна частина опитуваних просто гуляє з товаришами.

Основна частина експерименту передбачала розробку та реалізацію програми заходів з організації дозвілля студентської молоді. Зокрема студентам було запропоновано: взяти участь у лекції та тренінгу, присвячених проблемі правильній організації дозвілля і його впливу на навчально-виховну діяльність; відвідати театр та музеї, виставки живопису. Після реалізації запропонованих заходів було проведено повторне опитування, яке продемонструвало позитивну динаміку у навчально-виховній діяльності учасників експериментального дослідження: покращився середній бал, змінився тип мотивації навчання у університеті з орієнтації отримати диплом на набуття знань та оволодіння професією, студенти зрозуміли важливість дозвілля, набули навичок його раціональної організації.

Також були розроблені рекомендації щодо покращення процесу організації дозвілля сучасної молоді: створити інформаційно-просвітницькі гранти та програми, щоб молодіжні громадські організації мали змогу інформувати громадськість щодо своїх заходів, функцій та діяльності; задіяти студентське самоврядування до співпраці з місцевим для подальшого розвитку та підтримки молодіжної політики в місті Миколаїв; заохочувати молодь до активного проведення дозвілля; організовувати різноманітні спільні походи до кіно, театру, музеїв, парків тощо; проводити спортивні змагання та акції, присвячені проблеми здорового способу життя та інше.

Звичайно, проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів означеної проблеми. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні особливостей впливу окремих видів дозвілля на ефективність навчально-виховного процесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

- Мартиненко О. О. Європейський досвід створення умов для активного відпочинку молоді / О. О. Мартиненко // Ольвійський форум – 2018 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XII Міжнародна науково-практична конференція «Реалізація євроінтеграційної політики України : суспільно-політичний та безпековий аспект». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 120-122.
- Мартиненко О. О. Досвід соціально-педагогічної діяльності у сфері дозвілля молоді в країнах ЄС / О. О. Мартиненко // Могілянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXI Всеукраїнська науково-практична конференція : тези доповідей наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 64-67.
- Мартиненко О. О. Європейський досвід створення умов для активного відпочинку молоді / О. О. Мартиненко // Студентські наукові студії. – Миколаїв: вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – Вип. 35 (79) (подано до друку).

Мартиненко О. О. Організація дозвілля студентської молоді як умова підвищення ефективності навчально-виховного процесу. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття академічного ступеня магістра за спеціальністю – 231 соціальна робота. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Магістерська робота присвячена вивченню проблеми організації дозвілля студентської молоді як умови підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Проведене дослідження дозволяє визначити, що спосіб проведення вільного часу впливає на успішність студентів. Тому дозвілля розглядається як один із важливих факторів підвищення успішності студентської молоді.

Ключові слова: дозвілля, дозвіллева активність, студенти, соціальні працівники, навчальна діяльність.

Мартыненко Е. А. Организация досуга студенческой молодежи как условие повышения эффективности учебно-воспитательного процесса. - Рукопись.

Магистерская работа на соискание академической степени магистра по специальности - 231 социальная работа. - Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2019.

Магистерская работа посвящена изучению организации досуга студенческой молодежи как условия повышению эффективности учебно-воспитательного процесса. Проведенное исследование позволяет определить, что способ проведения свободного времени влияет на успеваемость студентов. Поэтому досуг рассматривается как один из важных факторов повышения успешности студенческой молодежи.

Ключевые слова: досуг, досуговая активность, студенты, социальные работники, учебная деятельность.

Martynenko O. O. The organization of leisure for students as a condition for increasing the efficiency of the educational process. - Manuscript.

Master's work on obtaining an academic master's degree in the specialty - 231 social work. - Black Sea National University named after Petro Mohyla, Nikolaev, 2019.

Master's work is devoted to the study of leisure activities of students as a condition for improving the efficiency of the educational process. The study allows to determine that the way of spending free time affects the success of students. Therefore, leisure is considered as one of the important factors in increasing the student's progress.

Key words: leisure, leisure activity, students, social workers, study.